

Nadežda Vinaver

EKONOMSKI RAZLOZI PRE SVEGA

— Povodom savetovanja u Beogradu —

Značaju poznavanja stranih jezika za celokupni život naše zemlje bilo je posvećeno savetovanje »Društvena funkcija znanja stranih jezika«, održano 7. i 8. oktobra 1983. u Beogradu. Savetovanje, u saradnji sa Privrednom komorom Srbije, pripremila je Organizacija nastavnika stranih jezika na nefilološkim fakultetima i višim školama, koja deluje u okviru Udruženja univerzitetskih nastavnika i drugih naučnih radnika Srbije.

Savetovanje je bilo posvećeno osnovnim temama: 1. Strani jezik i nauka; 2. Strani jezik i privreda — strani jezik kao deo ekonomske politike; 3. Strani jezik i kultura; 4. Lingvistička proučavanja i nastava stranih jezika, no podneti referati su stavili u prvi plan ekonomski vid problema. Potrebe za učešćem u međunarodnoj podeli rada, u svim vidovima ekonomske saradnje, uključenje i opstanak u velikim međunarodnim sistemima, politička saradnja, kulturna saradnja, obrazovanje, ovog puta posmatrani su u funkcionalnoj zavisnosti od znanja stranih jezika, ali kao deo opšte ekonomske politike.

Savetovanje je okupilo 32 referenta iz više univerzitetskih centara Jugoslavije (Beograd, Zagreb, Split, Sarajevo, Mostar), predstavnike Privredne komore Srbije, saveznih ustanova, važnih privrednih preduzeća i mnoge učesnike u diskusiji oko Okruglog stola koji je održan na kraju Savetovanja.

Redosled izlaganja radova tokom Savetovanja nije se držao tematskih celina, no ovaj prikaz ih pokušava slediti radi veće preglednosti.

U prvom referatu na Savetovanju »Znanje stranog jezika kao sredstvo«, Ljubomir Mihailović (Filološki fakultet u Beogradu) govorio je o ovoj vrsti znanja kao sredstvu za postizanje ciljeva izvan njega samog. Na osnovu tri činioca: znanja, vidova i merila (sa njihovim vrednosnim potkategorijama) dolazi se do veoma velikog broja vrsta znanja stranih jezika. Brojnost pokazuje složenost ispunjavanja ciljeva koji su i sami različiti. Znanje stranog jezika postaje sredstvo ako se ostvari veza između vrste znanja i vrste cilja. Ova zavisnost je veoma značajna i trebalo bi više da se uzima u obzir pri izradi školskih programa.

Podsjećajući na nekadašnje evropsko jedinstvo nauke koje se zasnivalo na upotrebi latinskog jezika, Aleksandar Perić (FON, Beograd) u radu »Uloga znanja stranih jezika u lingvistici i nauci uopšte« pledira za veće zajedništvo savremenih naučnih tokova koje se može zasnivati na upotrebi velikih svetskih jezika kao i na prevodenju na mnoge jezike. Pri bavljenju lingvistikom kao na-

ukom odnos se menja: kada je jezik predmet proučavanja, nema hijerarhije među jezicima, ekstenzivni pristup se znatno razlikuje od intenzivnog pristupa jezicima, a, između ostalog, značaj prevoda ovdje je relativan pošto je za dobro razumevanje jezičkih pojava i relevantne teorije neophodno produbljeno poznavanje datog jezika.

Svest o značaju poznavanja stranih jezika ne pripada samo našem vremenu, ističe Karmen Milačić (Fakultet za vanjsku trgovinu u Zagrebu) u referatu »Jezik i kultura«. Iako je u starih naroda imala strategijski karakter, od renesanse pa nadalje ova vrsta znanja je osnov za gradnju svake kulture: od književne do industrijske. Prevođenje je oduvek zalag internacionalizacije kultura, a jedan od lepih primera se nalazi na našem tlu: istorija i stara književnost i danas su slava Dubrovnika.

U referatu »Nastava stranih jezika u našem školskom sistemu sa stanovišta prevodilačkih potreba« Miodrag Sibinović (Filološki fakultet, Beograd) navodi nebrojene primene prevodilačkih aktivnosti u jednom trenutku savremenog života bilo kog naroda, ali i teškoće ostvarenja ovakvih potreba u jugoslovenskim okvirima, posebno kada je riječ o obrazovanju prevodilaca za niz značajnih privrednih delatnosti. Uz analizu nedeljne opterećenosti učenika u nekim evropskim zemljama, autor predlaže produženje radne nedelje odnosno povećanje opšteg broja časova u našoj školi, što bi stvorilo uslove i za ozbiljnije učenje stranih jezika.

Izlaganje Nadežde Vinaver (Saobraćajni fakultet u Beogradu): »Difuzija znanja u sadašnjem trenutku« pokreće niz aktuelnih problema u vezi sa društvenom funkcijom znanja stranih jezika. Postavljeno je pitanje kako se saznavanje kao istorijska kategorija zavisna od svih uslova datog istorijskog trenutka ostvaruje u nas, kako škola — od osnovne do postdiplomskog stepena — institucionalno omogućuje saznavanje i kako stvara uslove za mogućnost trajnog saznavanja, u današnje vreme potpunog internacionalizma svih vrednosti. Širenje znanja je u neposrednoj funkcionalnoj zavisnosti od poznavanja stranih jezika, ali je kod nas taj odnos pomeren i pokazuje se kao ekonomski neizgrađena svest.

Radojko Filipović, sekretar Koordinacionog odbora za ekonomske odnose sa inostranstvom u Privrednoj komori Srbije, govorio je »O značaju stranih jezika u realizaciji planova ekonomskih odnosa Jugoslavije sa inostranstvom« i potvrdio razložnost ispitivanja koja je organizator Savetovanja obavio u vezi sa mestom stranih jezika u jednoj savremenijoj koncepciji ekonomske politike naše zemlje, izrazivši nadu da će nefilološki fakulteti svojim planovima i programima stranih jezika odgovoriti ovakvim zahtevima.

Veoma dobar pregled zavisnosti rada jednog velikog uspešnog preduzeća od znanja stranih jezika u funkciji struke dao je Zlatko Šajkaš, direktor OUR-a Spoljna trgovina u Jugoexportu: »Poznavanje stranih jezika — uspeh u poslu«. Pozdravljajući istraživanje ovakvih pitanja, ovaj poznati privrednik ističe potrebu što bržih adekvatnih izmena dosadašnjeg načina učenja stranih jezika kroz ceo sistem školstva.

Zahtevi u međunarodnoj privrednoj saradnji, potreba za stalnim proširivanjem tržišta, nametnuli su obavezu organizovanog sistematskog učenja stranih jezika kadrova »Prve petoletke« (SOUR industrija hidraulike i pneumatike) u Trsteniku. Navodeći probleme koji proističu iz nepoznavanja jezika struke, Spasoje Golubović u referatu »Funkcija znanja stranih jezika u međunarod-

noj podeli rada« podseća da je zadatak nastave stručnih jezika da se ovi nedostaci premoste.

Miroslav Isaković (Beograd, Savezni zavod za standardizaciju) u radu »Organizovano povezivanje terminološke aktivnosti« pokreće jedno od najznačajnijih pitanja rada na terminologiji. Pateći od unutrašnjih slabosti organizovanja (nepoznavanje samog problema, parcijalnost, neekonomičan i nekontinuiran dosadašnji rad), Jugoslavija na ovom planu još uvek ostaje izvan rada međunarodnih organizacija. Isaković daje niz predloga koji predstavljaju dobre elemente za početak izgradnje sistema koordinirane terminologije u nas.

Na primeru jedne od najvećih radnih organizacija u našoj zemlji, Hilda Roter Nikolić (Bor, Tehnički fakultet) u referatu »Dosadašnja iskustva i rezultati na izučavanju stranih jezika u Rudarsko-topioničarskom basenu Bor« pokazuje vezu između ostvarenja proizvodnih programa, uključivanja u međunarodne projekte i dobrog poznavanja stranog jezika. Da bi RTB mogao da uvozi mehanizaciju a izvozi tehnologiju u mnoge zemlje Azije i Afrike (služeći se jezicima posrednicima), mora imati kadrove osposobljene za normalnu poslovnu saradnju sa njima.

U referatu »Strani jezici — barijera ili neophodna karika u spoljnotrgovinskim poslovima«, Mirko Hajdin (Udruženje naučnih i stručnih prevodilaca SRS) izražava rezervu prema propisima za proveru znanja u stranim jezicima stručnjaka u spoljnotrgovinskim delatnostima (Privredna komora predviđa srednji kurs učenja tj. znanja). S druge strane, u takvim preduzećima filolozi nailaze na teškoće najpre zbog nedovoljne školske pripreme (neizgrađen pristup poslovno-stručnom jeziku), ali i zbog neizgrađenog našeg poslovnog jezika koji umesto da bude sredstvo neretko postaje kočnica u radu.

Radom »Potrebe za znanjem stranih jezika pri pružanju usluge i ponude u ugostiteljstvu«, Olga Bradić (PMF, Odsek za turizmološke nauke, Beograd) je, na mnoštvu podataka i rezultata ekonomskih analiza, ukazala najpre na značaj turizma za privredu Jugoslavije, a zatim na potrebe za poznavanjem stranih jezika prema međunarodnim normama u ovoj djelatnosti.

Dopunu pitanja o turizmu i ulozi stranih jezika, očima i iskustvom ekonomiste, dala je Snežana Štetić (PMF, Odsek za turizmološke nauke, Beograd) svojim referatom »Znanje stranih jezika kao bitan faktor u radu turističkih vodiča«. Školovanje ove vrste kadrova kod nas, kao i u svetu, podleže strogom izboru sadržaja njihovog obrazovanja.

U radu »Tehničko prevođenje u savremenim uslovima«, s posebnim osvrtom na Zavode »Crvena zastava« (Kragujevac), uz opis strogih zahteva svetskog tržišta i tehničke operative, zavisnih od prevodilačke delatnosti, pored iznošenja teškoća u našoj zemlji, autor Zorica Popović daje pregled stanja u više visoko razvijenih zemalja i pokazuje da se i u njima čine veliki napori kako bi se obrazovali kvalitetniji stručni prevodioci.

Marija Kandido Rožman (Split, Fakultet građevinskih znanosti) radom »Koje jezike učiti« podseća na Društveni dogovor o učenju stranih jezika SR Hrvatske iz 1979. kojim se želi smanjiti neujednačena zastupljenost stranih jezika u školama, jer praksa (prema podacima Republičkog SIZ-a za ekonomske odnose sa inostranstvom) pokazuje da ni jedan jezik ne bi smeo biti pre naglašen pošto je izvozno-uvozna razmena po glavnim jezičkim područjima uravnotežena: engleski 17,2 %, nemački 17,5 %, ruski 26,5 %, francuski 15,8 %,

španski 11 %, italijanski 12 % (računajući ove jezike i kao jezike posrednike). Ravnomernost u učenju još nije postignuta.

U saopštenju »Jezici posrednici — UNCTAD, 1983« Miroslav Živković (Saobraćajni fakultet, Beograd) podseća nas na jednu ulogu jezika koja se ponekad zanemaruje, ulogu jezika posrednika. Sa sve većim ujednačavanjem svetskih vrednosti i svetske komunikacije ovo pitanje postaje aktuelnije, kao što je pokazao veliki skup UNCTAD 1983. Zahvaljujući jezicima koji služe kao posrednici mnogim narodima Azije i Afrike, prevlast nekih jezika se (prema priloženim tabelama) znatno smanjuje.

Proučavanje motivacije mladih ljudi da posle završetka univerzitetskih studija uče strani jezik nedvosmisleno je potvrdilo potrebu za ovakvim znanjem (»Odgovor savremenom trenutku«), ali u prvi plan istaklo i kritički stav ispitanih osoba prema dotadašnjem načinu učenja i kritiku onih fakulteta BU koji ne organizuju adekvatnu nastavu. Jelica Alaburić (Beograd, Saobraćajni fakultet), prema podacima Instituta za strane jezike u Beogradu, pokazala je (na većem broju anketiranih) da su mladi stručnjaci svesni da bez odgovarajućeg znanja stranih jezika ne mogu biti profesionalci u svojoj oblasti.

Samoupravni sporazumi o programskim osnovama visokoškolskih organizacija u SR BiH predstavljaju sjajnu osnovu da se na nefilološkim fakultetima strani jezik izučava u okviru stručnih programskih osnova. U traženju odgovora na pitanje da li je učenje stranog jezika, u smislu stručnog obrazovanja, jedina njegova funkcija, Miljan Todorović (Ekonomski fakultet u Mostaru) autor referata »Funkcija stranih jezika u obrazovanju ekonomista«, zaključuje da je ta uloga nužno još i opšteobrazovna, a samim tim i vaspitna.

O nezaobilaznoj potrebi korišćenja francuske literature u oblasti savremene tehnike izlagala je Gordana Išek (Elektrotehnički fakultet u Sarajevu) u radu »Francuski jezik kao sredstvo ovladavanja elektrotehničkom strukom«. Elementi koji ne pripadaju obrazovnim sistemima u nas doveli su do zanemari vanja naučnih dostignuća visokog dometa (u oblasti informacija uopšte, telekomunikacione, satelitske, vasionke tehnike, nuklearnih centrala, civilne i vojne aviotehnike, elektronike na železnici i mnogo drugog) iskazanih na francuskom jeziku, umesto da od njega načine »sredstvo za postizanje cilja«.

Radom »Predstavljanje našeg samoupravnog socijalizma u svetu« Ksenija Jovanović (Ekonomski fakultet, Beograd) upoznaje nas sa prevodima na strane jezike dela naših najpoznatijih teoretičara samoupravljanja. Pošto u svetu postoji veliko interesovanje za sve činjenice koje se odnose na teorijski domet i ostvarenje jednog originalnog društveno-ekonomskog sistema, pitanje predstavljanja tih rezultata stranim čitaocima ostaje stalno otvoreno. Uz rad se daje popis prevoda najznačajnijih društvenih akata na francuski jezik i pregled izdavačko-prevodilačke delatnosti u oblasti samoupravljanja.

Milena Cvetić (Beograd, Savezni zavod za poslove zapošljavanja) radom »Jezik i migranti« pokrenula je posebno aktuelno pitanje učenja stranih jezika: položaj dece radnika u drugoj zemlji gdje je jezik zemlje imigracije za njih strani jezik kojim govore van škole. S obzirom da je to jedan od ključnih elemenata za socijalnu i profesionalnu potvrdu, zemlje primaoci organizuju dopunsku nastavu na maternjem jeziku. Osnova evropskog obrazovnog koncepta je interkulturalizam u kojem bilingvizam postaje perspektiva, odnosno strani jezik postaje prvi a maternji, postavši porodični — drugi jezik.

Objašnjenje preterano velikog zakašnjenja u završavanju studija stranih studenata na Rudarsko-geološkom fakultetu u Beogradu Zorica Stojadinović nalazi u nedovoljnom znanju srpskohrvatskog, njima stranog jezika, studenata kao i jezika struke koju studiraju. U saopštenju »Nastava srpskohrvatskog jezika struke stranim studentima« autor je predložio da se Filološkom fakultetu poveri izrada projekta učenja srpskohrvatskog jezika i da se posle prve faze učenja pređe na rad na uskostručnim tekstovima uz pomoć nastavnika nefiloloških fakulteta.

Milica Gačić (Zagreb, Viša škola za unutrašnje poslove) ispituje »Engleski kao jezik struke u krivičnim disciplinama«. Na velikom broju primera pokazuje da je to poseban registar engleskog jezika koji odlikuju specifični termini, a njihov deo preuzet iz običnog jezika, uz posebno značenje, ima i svojstvenu distribuciju, a razlikuje se, između ostalog, i po gramatičkim strukturama, stilskim vrednostima kao i po načinu ostvarivanja komunikativne funkcije.

U radu »Planiranje kolegija engleskog jezika kao sredstva ovladavanja kemijskom strukom« Tamara Jovanović (Centar za učenje stranih jezika u Zagrebu) predlaže mogući red planiranja u nastavi: planiranje cilja, određivanje sadržaja kolegija (uz složene zahteve, sa zadatkom dobrog osposobljavanja studenata), organizacija i izbor nastavnog materijala, određivanje metodologije. Opšti zadatak je u vezi sa društvenom funkcijom: povezati potrebe studenata s potrebama društva kao celine.

Duro Koruga (Mašinski fakultet u Beogradu) je izložio zanimljivo predavanje »Kineski jezik i njegov značaj za teoriju saznanja«, ponirući u stare simbole Kine i antičke Grčke. Pokušavajući da ih dovede u međusobnu vezu, on im određuje mesto u datoj teoriji. Sam način tumačenja jezičkih vrednosti najviše je zainteresovao slušaoce.

Sintaksiska kompresija (sažimanje izraza uz puno očuvanje semantičke vrednosti) predstavlja značajnu crtu jezika nauke. U radu »Sintaksiska kompresija u jeziku ruske tehničke literature i nastavi« autor Ljubica Nestorov (Mašinski fakultet u Beogradu) analizira ovu pojavu na materijalu udžbenika mašinske struke. Na primeru struktura kojima se izražava proporcionalna zavisnost između pojava pokazuje se kako se kompresija može tretirati kao nastavni problem, da bi se utvrdili ruski i srpski ekvivalenti, što je od bitnog značaja i za dobro razumevanje i za dobro provođenje.

Referatom »Kulturnosni sadržaj u ruskim frazeologijama i nastava stranih jezika« Dragoljub Veličković (Vranje, Zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja) pruža dokaz lepog uočavanja mnogovrsnih razlika kultura koje se, opet na svojstven način, manifestuju u jezičkom izrazu.

Milena Slavić (Elektrotehnički fakultet u Beogradu) u saopštenju »Sinonimija u jeziku naučne i tehničke literature« nalazi da sinonimija u teorijskom izrazu tehničkih disciplina nije retka pojava kao što bi se moglo očekivati. Pored zakonitosti u javljanju, sinonimija se pojavljuje i slučajno. U nastavi i prilikom prevođenja ova pojava zahteva dosta pažnje jer u jeziku — primaocu ne mora da bude zastupljen isti princip.

U radu »Francuski jezik u rudarstvu i geologiji«, punom precizno uspostavljenih odnosa na obilju primera, Svetlana Jevremović (Rudarsko-geološki fakultet, Beograd) pokazuje da ovaj jezik nije izdiferenciran, već da ima zajedničke semantičke vrednosti obe oblasti preuzete iz opšteg jezika ili je reč o novoobrazovanoj leksici uske specijalnosti.

Još jedan referat se odnosio na odlike teorijskog izraza u oblasti rudarstva i geologije. »Sintaksičke osobnosti naučnog stila ruskog jezika« ispitivane su na većem broju tekstova. Andrej Stojanović (Rudarsko-geološki fakultet, Beograd) pažljivo je tražio posebnosti i među njima se istakla crta selektivnosti. Dajući najfrekventnije modele ove upotrebe, autor je bogato ilustrovao svoje zaključke.

Svi referati sa ovog skupa objavljeni su u zborniku Savetovanja.

